

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 3, p. 405-425, March 2013

İLKÖĞRETİM 4 VE 5. SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

*THE VIEWS OF FORM TEACHERS IN PRIMARY EDUCATION 4TH AND 5TH
GRADE CONCERNING THE EDUCATION OF VALUES IN SOCIAL STUDIES*

Yrd. Doç. Dr. Hatice MEMİŞOĞLU

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD

Abstract

One of the aims of the social studies is to raise an efficient citizen who improve the democratic process, and the other one is to procure the socialization. Every societies want to bring existing cultural values in new generations in order to maintain them. In democratic society changes rapidly, it is in need of citizens who question the existing social values, produce new values, are critical and creative. Social studies education is under the responsibility of giving individuals democratic value, belief and attitude, realizing the values they have and comprehending how these can effect their interactions with the other people. Besides, affective size consisted of items such as emotions, beliefs, attitudes, values and morals has a positive strength on the achievements and performances of the individuals. In this research, the values of form teachers work in primary education in 4th and 5th grades included in the values education practices in Social studies, approaches they used, the views relating to the method and technique, and assessment and evaluation activities are analysed according to the gender, seniority, graduation and in service training variable. The datas are collected from the ninety-two form teachers work in primary schools in Bolu city

* Değerler Eğitimi Sempozyumunda (Ekim 2011- Eskişehir) bildiri olarak sunulmuştur

center. The questionnaire and the open ended questions are used in the research. According to the findings attained from the research, it's reached the conclusion that in Social studies teachers often and each time at the right level give place to the values envisaged in Social studies schedule , they always use being a model, prompting and value statement approaches, cooperative learning method in method, observation in the assessment and evaluation at the right level. It isn't found a significant difference between the teachers' views about the gender, seniority and graduation circumstances. Besides, it' specified that most of the teachers don't take in service training, but they improve themselves about the issue by experiencing, reading a book and obtaining information from the experienced teachers and the programme.

Key Words: Primary school, Social studies values, The values education, The value approaches, The methods of the value education

Öz

Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri, demokratik süreci geliştirecek etkili vatandaşlar yetiştirmek diğeri ise toplumsallaşmayı sağlamaktır. Her toplum var olan kültürel değerlerini devam ettirebilmek için, bunları genç kuşağa kazandırmak ister. Hızla değişen demokratik toplumda, mevcut toplumsal değerleri sorgulayan, yeni değerler üretebilen, eleştirel, yaratıcı vatandaşlara gereksinim vardır Sosyal Bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inanç kazandırma, sahip oldukları değerlerin farkına varma ve bunların diğeri insanlarla etkileşimlerine nasıl etkilediğinin bilincine varmalarını sağlama sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca duygular, inançlar, tutumlar, değerler, ahlak ve etik gibi öğelerden oluşan duyuşsal boyut bireylerin başarıları, performansları üzerinde de olumlu bir güce sahiptir. Bu nedenle, araştırmada, İlköğretim Okulu 4. ve 5. sınıflarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında yer verdikleri değerler, kullandıkları yaklaşımlar, yöntem-tekni ve ölçme değerlendirme etkinliklerine ilişkin görüşleri cinsiyet, kıdem, mezuniyet, hizmet içi eğitim değişkenine göre incelenmiştir. Veriler Bolu merkez ilçesindeki İlköğretim okullarında görev yapan 92 sınıf öğretmeninden toplanmıştır. Araştırmada, anket ve açık uçlu sorular kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde, Sosyal Bilgiler Programında ön görülen değerleri sıklıkla ve her zaman düzeyinde yer verdikleri, yaklaşımlardan model olma, telkin ve değer açıklama yaklaşımını, yöntemde işbirlikli öğrenme yöntemini, ölçme değerlendirmede gözlemi her zaman düzeyinde kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin cinsiyet, kıdem ve mezuniyet durumlarına göre görüşleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Ayrıca öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda büyük bir oranının hizmetiçi eğitim almadığı ancak; deneyimle, kitap okuyarak, deneyimli öğretmenlerden bilgi alarak, programdan bilgi edinerek konu hakkında kendilerini geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler- İlköğretim, Sosyal Bilgiler Değerler, Değerler Eğitimi, Değer Yaklaşımları, Değer Eğitimi Yöntemleri

Giriş

Eğitim çabalarının genel amacı, yetişmekte olan bireylerin topluma sağlıklı ve etkili bir biçimde uyum sağlamalarını yardımcı olmaktır. Eğitim bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın yanı sıra, toplumun sürekliliği ve gelişimini sağlayacak ölçüde ve nitelikte değer üretme, var olan değerlerin dağılmasını önleme, eski ve yeni değerleri ilişkilendirme sorumluluğunu taşımaktır (Varış,1998:1).

Eğitimin bu amaçlarını gerçekleştirmede önemli katkısı olan derslerden biri de, Sosyal Bilgilerdir. Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir. Sosyal Bilgiler yoluyla öğrencilere kültürel mirası aktarma ve onları iyi birer vatandaş olarak yetiştirme amacı gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır(Erden, Tarihsiz: 9).

2005 programında ise; Sosyal Bilgiler Öğretimi Programının vizyonu, “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsemiş, Türk Tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştiren düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir” olarak belirtilmektedir (Sosyal Bilgiler Programı, 2005 :45).

Sosyal Bilgilerin amaçlarından biri, demokratik süreci geliştirecek etkili vatandaşlar yetiştirmektir. Demokratik vatandaşlığın kalbini bilgiye ve bilimsel akıl yürütmeye dayalı etkili karar verme oluşturmaktadır. Amaçlardan diğeri, toplumsallaşmayı sağlamaktır. Her toplum var olan kültürel değerlerini devam ettirebilmek için, bunları genç kuşağa kazandırmak ister. Yeni yetişen kuşağın bu değerleri kazanma sürecine toplumsallaşma denilmektedir. Hızla değişen demokratik toplumda, mevcut toplumsal değerleri sorgulayarak, yeni değerler üretebilen, eleştirel, yaratıcı vatandaşlara gereksinim vardır (Öztürk ve Dilek, 2002:18).

Sosyal Bilgiler dersinin, ülke tarihi ve coğrafyası yoluyla ulusal değerleri içselleştirme, demokratik değerlerin sınıftaki ve toplumdaki önemini fark etme, insanları ve oluşturdukları kurumları anlamak için onların inanç, değer ve ahlaki görüşlerini tanıma ve topluma yön vermiş insanları tanıma ve hayranlık duyma gibi davranışların içselleşme süreçlerinin ve eğitim sistemindeki yerinin bilinmesi Sosyal Bilgiler dersi amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıracaktır (Akbaş;2008 :336).

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır.

Değerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1.Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- 2.Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- 3.Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- 4.Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- 5.Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.

Sosyal Bilgiler Programında 4-5 sınıflarda, aile birliğine önem, adil olma, bağımsızlık, bilimsellik, alışkanlık, dayanışma, doğal çevreye duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, temizlik ve sağlığa önem verme, Türk büyüklerine saygı, sorumluluk, duygu ve düşüncelere saygı, yardımseverlik, doğa sevgisi, vatanseverlik, Bayrağa ve İstiklal marşına saygı, Tarihi mirasa duyarlılık, akademik dürüstlük gibi değerlerin öğretilmesine yer verilmiştir (Sosyal Bilgiler Programı, 2005).

Demokratik, ağdaş ve sağlıklı bir toplumsal yapının oluşturulmasında değerler eğitimine gereken özenin gösterilmesi önem taşıtmaktadır. Sosyal Bilgiler insanların birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşimine odaklanmıştır. Bu etkileşim duyuşsal boyutlara sahiptir. Bireylerin kendileri ve çevreleri hakkında sahip oldukları inançlar, tutumlar ve değerler bu etkileşimi etkiler. Bu nedenle genelde eğitimin, özelde ise Sosyal Bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inanç kazandırma, sahip oldukları değerlerin farkına varma ve bunların diğer insanlarla etkileşimlerine nasıl etkilediğinin bilincine varmalarını sağlama sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca duygular, inançlar, tutumlar, değerler, ahlak ve etik gibi öğelerden oluşan duyuşsal boyut bireylerin başarıları, performansları üzerinde de olumlu bir güce sahiptir (Doğanay, 2009 :230).

Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinde kavram, bilgi ve becerilerin yanı sıra değerler eğitimine gerekli önemin verilmesi ve amaçlanan değerlerin kazandırılması önem taşıtmaktadır.

Değer Yaklaşımları

1.Değeri Doğrudan ğretmek, Telkin Etmek

Telkin etme yaklaşımı Blanchette (1970) ve Bensley(1974) tarafından geliştirilmiş olup, bu yaklaşımı amacı, öğrencilere belirli değerlerin aşılanmasını ve bunların içselleştirilmesini sağlayarak, öğrencilerin istenen değerleri daha iyi yansıtmaları için sahip oldukları değerleri değiştirmektir (Yel, Aladağ, 2009:127) .

Değeri doğrudan öğretme, telkin etme yaklaşımı; öğütler aracılığıyla bireyin davranışlarına ve değer yargılarına yn vermeyi hedefler. Genellikle yetişkin insanların bireyin davranışlarına şekil verme, seçtikleri değerlerle onun için en doğru olana karar verme anlayışının yattığı bir yöntemdir ve geçmişten günümüze kadar en çok kullanılan ve tercih edilen yaklaşımdır. Nasihati yaklaşımda denilebilir. Bu

yaklaşımında kahramanlık şarkıları, hikayeler, şiirler, kullanılır ama buradaki değerler öğrenciye aşılır veya dikte ettirilir. Sürekli tekrarın yer aldığı, sorgulamaya ve düşünmeye yer vermeden, mantık çerçevesine büründürmeden, doğru olanın belirlenerek ezberletilmesi ve bireyin bu doğruyu öğrenmesi için baskı altında öğretimin seçtiği bir yaklaşımdır (Akbaş, 2004:72; Doğanay, 2006: 268).

Bu nedenle, bu yaklaşımın çok etkili bir yaklaşım olmadığı düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar telkinde bulunma ve öğüt verme gibi sözel etkinliklerin tek başına kullanıldığında başarı sağlanamadığını göstermiştir(Ryan, Bohlin, 1999). Çünkü birey telkin yolu ile değerleri kazanırken anne,babasının, öğretmeninin, arkadaşlarının, medya ve daha birçok unsurun kendisine aktardığı değerlerin arasında sıkışıp kalmaya zorlanır. Bireyin çevresindekilerin ona ne yapması gerektiğini söylemesinden çok, kendi takip edeceği değerleri kendisinin belirlemesine ihtiyacı vardır(Simon, Howe ve Kirschenbaum, 1978, Aktaran: Can,2008:32-33).Telkin etme yaklaşımında süreç içerisinde model alma, olumlu, olumsuz pekiştirme, alternatifleri düzenleme, tamamlanmış veya taraflı veriler sağlama, oyunlar ve benzetimler, rol oynama ve buluş yolu ile öğrenmenin kullanılması gerekir (İscan, 2007: 34).

2.Model Olma

Etkili bir değer eğitiminde ana konulardan birisi öğretmenin rolüdür. Bütün öğretmenler, denetimleri altındaki öğrenci davranışlarını kontrol etmek için ahlaki sorumluluğa sahiptir. Öğretmen sınıfta neyin iyi neyin kötü olduğunu öğrenciye göstermelidir. Öğretmenin bunu yaparken örnekler verme, öğrencilerin davranışlarını onaylayıp onaylamadığını işaret ederek, sebeplerini açıklaması sorumluluğunun gereğidir. Yapılan araştırmalarda bu durumu destekler niteliktedir (Halstead,2000:169).

Bu yaklaşım öğretmenlerin, öğrencileri için iyi örnek teşkil edeceği ve geçmişteki erdemli örnekleri öğrencilerin öğrenmeleri gerektiği anlayışından yola çıkarak ortaya çıkmıştır. Mesela eğer öğretmenler kibar, itinalı, asil, hoşgörülü ve sorumluluk sahibi olarak davranırlarsa veya öğrencilere tarihte ya da edebiyatta yer alan; cesaret, öz disiplin, sadakat gibi erdemli davranışlarda bulunan kişiler örnek gösterilirse öğrenciler de bu iyi örneklerden değerleri öğreneceklerdir (Kirschenbaum, 1995).

3. Değer Açıklamak

Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada öğrencinin yaşamının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder (Kirschenbaum, 1995:16). Değer açıklama yaklaşımı, öğrencilere yardım ederek onların kendi değer sistemlerini kurmalarına yardımcı olur. Bu yaklaşım, değerlerin içeriğinden çok değerlerin oluşma süreciyle

ilgilenmiŐtir (Simon, 1972:6). Bu yaklaşımda değerler empoze edilmeden, üç temel basamakta kazandırılır:

Seçme: Bu basamakta ilk olarak öğrencilerin değerleri özgürce seçmeleri için fırsat verilir. Mevcut seçeneklerden hareketle alternatifler oluşturulur ve her alternatifin olası sonuçları düşünülerek değerlendirme yapılır. Değerlendirme sonunda seçim yapılır.

Ödüllandirme: Bu basamakta öğrencinin, seçtiği değerden tatmin olması ve seçtiği değeri açıkça çevresine iletebilmesi gerekir.

Hareket: Bu basamakta bireyin seçtiği değere uygun davranması beklenir. Bu hareket yaşamının tümünde tutarlı bir şekilde devam edebilmelidir. Bu yaklaşım, öğretmen sınıf içinde ve dışında öğrencilerin kendi seçim ve değerlendirmelerinin bilinçli olarak geliŐtirmeleri için fırsatlar sunar (Akbaş,2009: 406).

4. Değer Analizi

Bu yaklaşımın temel amacı öğrencilere karŐılaŐtıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır.

Değer analizi yaklaşımında kullanılan süreci Welton ve Mallan(1999) 8 aŐama olarak belirtmişlerdir:

- 1.Değer sorununu belirleme
- 2.KarŐılaŐılan değer sorununu açıklığa kavuŐturma
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama
- 4.Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğu değerlendirme
- 5.Olası çözümler yolları belirleme
6. Çözüm yollarının her birinin olası doğurgularını belirleme ve değerlendirme
7. Seçenekler arasından birini seçme
- 8.Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma

Bu yaklaşım öğretmenin telkin ve dayatmasından çok, ilgili olgu ve kanıtları değerlendirerek çocukların kendi kendilerine karar varmalarına dayanmaktadır (Doğanay,2009:242-243).

5.Ahlaki Muhakeme

Bu yaklaşım, karŐıtlıđı temele alarak çıkmazlarla sorunu çözmeye ahlaki olguların ortaya çıkmasını sağlar. Ahlaki olguların güçlü olduğu iki hikaye verilir. Bu iki hikayenin çıkmazları belirlenir. Değerleri belirlenir, daha sonra bir soru etrafında ahlaki sorgulama baŐlar. Öğrencilerin ikilem arasında kalarak içlerinde var olan ahlaki yargıları ortaya çıkarmayı hedefler. Ortaya çıkan bu yargılar değerlendirilir ama öğretmen yerine yenilerini koymaya çalıŐmaz. Ahlaki sorgulama devam eder ve

hikayede tartışılan ve tartışma sonucunda ön plana çıkan değerlerin benimsenip benimsenmemesi veya davranışa dönüşmesi öğrencinin inisiyatifindedir. Aslında amaçlanan bu ahlaki çözümlemede bu sonuca neden ulaşıldığıdır. Öğretmen bu konuda sadece rehberdir. Etkin rol oynamaz (Akbaş, 2004:76).

Kohlberg teorisini, insanları ikilemde bırakan sorular sorup cevaplar alarak oluşturmuştur. Örneğin; aynı anda hem başka bir yerde yangın söndürmesi gereken hem de kendi evinde yangın çıkan bir itfaiyecinin nasıl davranması gerektiğini sormuş, aldığı cevabın kendi evini söndürmesi gerektiği ya da diğer yerdeki yangını söndürmesi gerektiği şeklinde olmasına bakılarak cevaplayan kişinin, ahlaki gelişim düzeyi hakkında bir yargıya varmıştır(Akbaba,2008).

Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikâyelerle onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır. Kohlberg yaptığı araştırmalarda aynı hikâyelere farklı yaş grubunda bulunan öğrencilerin farklı yargılarda bulunduğunu saptamıştır. Araştırmaları sonucunda öğrencilerin gelişme dönemlerinin üç düzey ve altı basamakta toplandıklarını görmüştür.

I.Gelenek öncesi düzey: Bu düzeyde değerler dışa bağımlı ve kişinin kendi ihtiyaçları ön plandadır. Bu dönem ceza ve itaat (4-6 yaş) ve çıkara dayalı alış-veriş (6-9 yaş) olmak üzere iki alt düzeyden oluşur.

II.Geleneksel düzey: Başka kişilerin ve grupların ihtiyaçlarını dikkate alır. Geleneksel değerler benimsenir. Bu dönem kendi içinde kişiler arası uyum (10-15 yaş) ve kanun ve düzen (15-18 yaş) olmak üzere iki düzeye ayrılır.

III.Gelenek ötesi düzey: İnsan haklarının gözetildiği evrensel değerler benimsenir. Sosyal anlaşma (18-20 yaş) ve evrensel ahlaki ilkeler (20-üstü) olmak üzere iki alt aşaması vardır. Son basamağa ulaşan bireyin davranışlarına insan hakları, eşitlik, demokrasi, özgürlük gibi evrensel değerler yön verir (Selçuk,2000).

Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma fırsatı verir. Bu yaklaşımda amaç öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değildir (Leming, 2007).

Ahlaki Muhakeme Yaklaşımında değerler klasik ve güncel ahlaki ikilemler yolu ile öğretilmektedir. Öğrencilerin ahlaki ikilem durumlarına ilişkin yaptıkları çıkarımsamalar önemlidir. Öğrenciler ahlaki kararlar vermek için bilişsel süreçleri kullanılır. Bu yaklaşımda öğrencinin hareketin sonuçlarına odaklanması yani hareketin doğuracağı sonuçları düşünerek karar vermesi sağlanır. Öğrencilerin belirledikleri sonuçlara ulaşma sebepleri mantıklıysa hareketi gerçekleştirirler. Öğretmen öğrencilere günlük örnekleri kullanarak ahlaki karar verme sürecinde neden öyle olması gerektiği sormalıdır. Ayrıca öğretmen öğrencilerin ahlaki ikilemleri anlamalarını sağlar. Ahlaki bileşenleri ve hareketlerinin mantığını açığa çıkarmalarına yardımcı olur ve öğrencileri tartışmalara teşvik eder (Mikulics, 1998).

Değerler Eğitiminde Öğretmen ve Okul

Değerler eğitimini vermesi gereken öğretmenler Tyree, Vence'ye göre (1997); Öğretmen öğrenciye model olmalı, sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturulmalı, her öğrenciye sorumluluk verip, onların ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmalı, öğrencileri cesaretlendirip değerleri empoze etmeli, öğrencilere karar verme imkanı tanınmalı, ortaklaşa çalışmalara teşvik etmelidir, tartışma ve paylaşma ortamları oluşturulmalıdır (Ulusoy ve Tay,2011:67).

Okul yönetimi değerler eğitimine önem verip, düzenlemeler yapmalıdır.Okul Yürütme Kurulu okulda yapılacak değerler eğitimi faaliyetleri belirleyerek, Değerler Eğitimi Yıllık Planı oluşturur, her değere yönelik en az iki etkinlik belirleyerek, her sınıfın kendi "Değerler Eğitimi Sınıf Yıllık Planının" oluşmasını sağlar. Ayrıca sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen tarafından hazırlanacak yıllık planda, etkinliklerin farklı derslerden her haftaya en az iki etkinlik gelecek şekilde planlanması sağlanarak, yapılacak olan veli toplantılarında değerler eğitimi konusunda bilgilendirmelerde yapılmalıdır.

Okullarda öğretmenlerin yapabilecekleri etkinlikler şu şekilde sıralabilir: Değerle ilgili genel bilgilendirme yapılarak öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri bir tartışma ortamı oluşturma; şiir yazdırma, şiir yarışmaları düzenleme; kompozisyon yazdırılıp, yazılan kompozisyonlar yarışma ortamında değerlendirilmesi; değerle ilgili oyunların oynattırılması, ilgili değerle anılan önemli kişiler ve hayatlarını paylaşma, onların dünya görüşlerini, düşüncelerini içeren drama gösterileri düzenlenmesi; matematik dersinde değerle ilgili problem üretip, çözdürme; müzik dersinde değerle ilgili şarkı paylaşma, öğrencilere şarkı sözü yazdırma; hikâye, mektup yazdırma ve sınıf ortamında sundurma; değerle ilgili sınıfta yapılan güzel örneklerden oluşan bir pano oluşturma; değerle ilgili kazanımları yerleştirmek adına ilgili yerlerin ziyaret edilmesi (yardım kuruluşları, huzurevleri vb), yarım bırakılmış bir hikâye tamamlattırma, değerle ilgili resim yaptırma, slogan oluşturma; değeri içeren film izletme; kitap- öykü okutma; değerle ilgili öğrencilerin atasözleri ve şiirleri bulmaları istenip, yapılan çalışmalar derlenerek ve sunu hâline getirilip sınıfta paylaşma; proje çalışmaları yapma, bilim insanlarının değerler ile ilgili olan sözlerinin araştırılmasına yönelik ödev verilip, sınıf ortamında sunum yapma; ders başlarında ilgili değer ile alakalı slayt, afiş, resim gibi görsel bir materyal üzerinde konuşulması gibi etkinlikler yapılabilir(MEB, 2011).

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, İlköğretim Okulu 4. ve 5. sınıflarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin görüşlerini almak ve değerler eğitimi uygulamalarına verdikleri önem düzeyini, kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımlarını, öğretim yöntem ve teknikleri ve ölçme değerlendirme etkinliklerini belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma dördüncü ve besinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerini almaya yönelik betimsel içerikli bir çalışmadır. Araştırmada veriler anket ve yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular kullanılarak elde edilmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Bolu ili, merkez ilçesindeki İlköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmada 92 sınıf öğretmenin görüşü alınmıştır. Ankette öğretmenlerin Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında değerleri uygulama sıklıklarına, kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımlarına, öğretim yöntem ve teknikleri ve ölçme değerlendirme etkinliklerine ilişkin görüşlerini almak üzere sorular sorulmuştur.

Anket Formu

Bu araştırmada verilerin toplanması için, Can (2008) tarafından geliştirilen 5'li likert tipi anket kullanılmıştır. 4. ve 5. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde yaptıkları değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerini almak amacıyla geliştirilen anket dört ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgi formu, ikinci bölümde ise anket maddeleri, üçüncü bölümde programda yer alan değerleri kazandırma sıklıkları, dördüncü bölümde 4 yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümü; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında yer verdikleri değerlere, kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımlarına, öğretim yöntem ve teknikleri ve ölçme değerlendirme etkinliklerine ilişkin görüşlerini almak amacıyla hazırlanmış, 20 maddeden oluşmaktadır. Ankette yer alan 20 maddeden 1, 3, 4, 6, 7, 13 numaralı maddeler değerlere; 5, 9, 10, 12, 17, 18, 20 numaralı maddeler değerler eğitimi yaklaşımlarına; 2, 8, 15, 19 numaralı maddeler öğretim yöntem ve tekniklerine ve 11, 14, 16 numaralı maddeler ise ölçme ve değerlendirme etkinliklerine ilişkin öğretmenlerin görüşlerini almak amacıyla hazırlanmıştır. Bu bölüm "Her zaman, Sıklıkla, Ara sıra, Çok Seyrek, Hiçbir zaman" şeklinde 5 derecelidir. Ayrıca araştırmada daha derinlemesine bilgi toplamak için araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formu araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve sorunların kapsanmasını güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntem olarak ifade edilmiştir. 151 öğretmene uygulanarak faktör analizi, geçerlilik, güvenilirlik çalışması yapılmıştır.

Faktör analizi sonucunda ölçme aracının 4 faktörlü olduğu birinci faktörün varyansın % 34.8' ini açıkladığı, ikinci faktörün %7.1, üçüncü faktörün % 6.3 ve 4. faktörün ise varyansın %5.8' ini açıkladığı görülmüştür. Ankette yer alan 20 maddenin yüklerinin 0.47 ile 0.70 arasında değiştiği de görülmektedir. Tüm maddelerin faktör yüklerinin 0.30 un üstünde olması ve varyansın büyük bir yüzdesinin 1. faktörde toplanması nedeniyle ölçme aracının tek boyutlu olduğu varsayılmıştır. Ön

uygulamadan sonra anlaşılmayan maddeler düzeltilmiştir. Böylece 20 maddeden oluşan anketin, Cronbach katsayısı: .895 olarak bulunmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde toplanan verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular araştırmanın amacı, alt problemlerine göre sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılan Değerlere İlişkin Bulgular

İlköğretim Okulları 4.5. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılan değerlere ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzde, frekans ve aritmetik ortalaması Tablo1ve Tablo2.'de gösterilmiştir.

Tablo 1: İlköğretim 4-5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitime İlişkin Olarak Kazandırılan Değerlerin Yüzde ve Frekans Dağılımları (Değerler 1)

	X	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Çok Seyrek		Hiçbir Zaman	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Öğrencilerin saygılı birer birey olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim	4.27	42	43.8	39	40.6	6	6.3	4	4.2	1	1
3.Öğrencilerin güvenilir bir birey olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim	4.10	31	32.3	44	45.8	13	13.5	4	4.2	-	-
4.Öğrencilerin adil olmasını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim	4.25	36	37.5	46	47.9	7	7.3	3	3.1	-	-
6.İnsanların diğer insanlara duyarlı olmasını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim	4.29	39	40.6	43	44.8	8	8.3	2	2.1	-	-
7.Öğrencilerin sorumluluk sahibi olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim	4.22	31	32.3	54	56.3	4	4.2	3	3.1	-	-
13.Öğrencilerin vatandaşlık bilincine sahip olmalarını sağlayıcı etkinlikler	4.25	32	33.3	52	54.2	7	7.3	1	1	-	-

Tablo 1'de görüldüğü gibi, ankette öğrencilerin saygılı bir birey olmalarını sağlayıcı etkinlikleri öğretmenlerin %43.8' i her zaman, %40.6'sı sıklıkla işaretlemişlerdir.Bu maddeye ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması 4.27 dir. Ankette"öğrencilerin güvenilir birer birey olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin 32.3' ü her zaman, %45.8'i sıklıkla;"Öğrencilerin adil bir birey olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin 37.5' i her zaman, %47.9'u sıklıkla seçeneğini işaretlemişlerdir.

Ankette "öğrencilerin diğer insanlara duyarlı olmasını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim" sorusuna öğretmenlerin %40.6'sı her zaman, %44.8'i sıklıkla, "Öğrencilerin sorumluluk sahibi olmalarını sağlayıcı" öğretmenlerin % 32.3'ü her zaman, %56.3'ü sıklıkla, % 4.2'si ara sıra, % 3.1'i çok seyrek seçeneklerini

işaretlemişlerdir. Ayrıca öğretmenler, öğrencilerin vatandaşlık bilincine sahip bireyler olmasını sağlayıcı etkinlikleri %33.3 her zaman, %54.2 sıklıkla olarak işaretlemişlerdir.

Ankette yer alan ve öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında yer verdikleri değerlere ilişkin görüşlerinin alındığı diğer maddelerin aritmetik ortalamalarına en yüksek değerden en az değere doğru sırasıyla bakıldığında ise; öğretmenlerin en fazla ($X = 4.27$) Öğrencilerin saygılı birer birey olmalarını sağlayıcı etkinlikleri madde yer verdiği, en az ise ($X = 4.10$) Öğrencilerin güvenilir birer birey olmalarını sağlayıcı etkinlikleri yer verdikleri görülmüştür.

Tablo 2: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 4-5. Sınıflarında Değerleri Kazandırma Sıklıklarının Yüzde ve Frekans Dağılımları (Değerler 2)

	X	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Çok seyrek		Hiçbir zaman	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hoşgörü	4.70	69-	71.9	20-	20.8	2-	2.1	1-	1	-	-
Duygu ve düşüncelere saygılı	4.72	69-	71.9	21-	21.9	2-	2.1	-	-	-	-
Doğa sevgisi	4.34	42-	43.8	43-	44.8	4-	4.2	3-	1	-	-
Bilimsellik	4.35	39-	40.6	48-	50	4-	4.2	1-	1	-	-
Temizlik – sağlıklı olma	4.51	49-	51	41-	42.7	2-	2	-	-	-	-
Yardımsızlık	4.63	61-	63.5	28-	29.2	3-	3.1	-	-	-	-
Bağımsızlık	4.38	40-	41.7	47-	49	5-	5.2	-	-	-	-
Misafirperverlik	4.31	39-	40.6	46-	47.9	4-	4.2	3-	3.1	-	-
Estetik	4.05	32-	33.3	36-	37.5	21-	21.9	3-	3.1	-	-
Doğal çevreye duyarlılık	4.29	33-	34.4	53-	55.2	6-	6.3	-	-	-	-
Çalışkanlık	4.41	47-	49	37-	38.5	7-	7.3	1-	1	-	-
Akademik dürüstlük	4.09	25-	26	52-	54.2	14-	14.6	1-	1	-	-
Dürüstlük	4.53	53-	55.2	36-	37.5	2-	2.1	1-	1	-	-
Dayanışma	4.54	54-	56.3	34-	35.4	4-	4.2	-	-	-	-
Tarihsel Mirasa Duyarlık	4.34	38-	39.6	50-	52.1	2-	2.1	2-	2.1	-	-
Bayrağa ve İstiklal Marşına Saygı	4.57	53-	55.2	39-	44.8	-	-	-	-	-	-
Vatanseverlik	4.72	69-	71.9	21-	20.8	2-	2.1	-	-	-	-

Tablo 2’de görüldüğü gibi ankette öğrencilerin “hoşgörülü bir birey olmalarını sağlayıcı” etkinlikleri öğretmenlerin %71.9’u’ i her zaman, %20.8’i sıklıkla, “öğrencilerin duygu ve düşüncelere saygılı bir birey olmalarını sağlayıcı” etkinlikleri öğretmenlerin %71.9’u her zaman, %21.9’u sıklıkla, öğrencilerin “doğa sevgisine sahip bireyler olmasını sağlayıcı” etkinlikleri %43.8 her zaman, %44.8 sıklıkla, “bilimselliği benimsemiş bir birey olmalarını sağlayıcı” etkinlikleri öğretmenlerin %40.6’sı her zaman, %50’si sıklıkla, öğrencilerin “temizlik ve sağlıklı olma konusunda bilinçli bireyler olmasını sağlayıcı” etkinlikleri %51 her zaman, %42.7 sıklıkla, “yardımsızlık bireyler olmalarını sağlayıcı” etkinlikleri öğretmenlerin %63.5’i her zaman, %29.2’si sıklıkla, %3.1’i ara sıra seçeneklerini işaretlemişlerdir

Öğrencilerin “bağımsızlık değerine sahip, bu konuda bilinçli vatandaşlar olmalarını sağlayıcı” etkinlikleri öğretmenlerin %41.7’si her zaman, %49’u sıklıkla, “ misafirperverlik değerine sahip, bu konuda bilinçli vatandaşlar olmalarını sağlayıcı”

etkinlikleri öğretmenlerin %40.6'sı her zaman, %47.9'u sıklıkla, "estetik değerine sahip olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin %33.3'ü her zaman, %37.5'i sıklıkla, %21.9'u ara sıra, "doğal çevreye duyarlı vatandaşlar olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin %34.4'ü her zaman, %55.2'si sıklıkla, öğrencilerin "çalışkan bireyler olmasını sağlayıcı" etkinlikleri %49 her zaman, %38.5 sıklıkla olarak işaretlemişlerdir.

Ankette öğrencilerin "akademik dürüstlük konusunda bilinçli bireyler olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin %26'sı her zaman, %54.2'si sıklıkla, "dürüst bireyler olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin %55.2'si her zaman, %37.5'i sıklıkla, "dayanışma değerine sahip bireyler olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin %56.3'ü her zaman, %35.4'ü sıklıkla, "tarihsel mirasa duyarlı bireyler olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin %39.6'sı her zaman, %52.1'i sıklıkla, "bayrağa ve İstiklal Marşına saygılı bireyler olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin %55.2'si her zaman, %44.8'i sıklıkla, "vatansever bireyler olmalarını sağlayıcı" etkinlikleri öğretmenlerin %71.9'u her zaman, %20.8'i sıklıkla seçeneklerini işaretlemişlerdir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlara İlişkin Bulgular

İlköğretim Okulları 4. ve 5. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlara ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzde, frekans ve aritmetik ortalaması Tablo 3.'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlara İlişkin Yüzde Ve Frekans Dağılımları

	X	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Çok seyrek		Hiçbir zaman	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
5.Öğrencilere çeşitli durumlar vererek onların bu durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini bulmalarını sağladım	4.06	25-	26	51-	53.1	13-	13.5	3-	3.1	-	-
9.Öğrencilere ahlaki çelişki içeren bir problemi çözerken kullandığım problem çözüme sürecini açıkladım	3.91	20-	20.8	45-	46.9	26-	27	1-	1	-	-
10.Öğrencilerin olumlu değerlere sahip insanları örnek almalarını sağladım	4.32	41-	42.7	40-	41.7	11-	11.5	-	-	-	-
12.Öğrencileri olumlu değerlere sahip olmaları için teşvik ederim	4.36	44 -	45.8	38-	39.6	10-	10.4	-	-	-	-
17.Değerler eğitiminde öğrencilerin kendilerini diğer insanların yerine koyma (empati) becerisini kazanmalarını sağladım	4.29	37-	38.5	46-	47.9	8-	8.3	1-	1	-	-
18.Öğrencilerin değerlerle ilgili bir problem durumunu derinlemesine inceleyip, sonuçlarını değerlendirdikten sonra hareket	4.27	38-	39.6	42	43.8	11-	11.5	1-	1	-	-

etmelerini sağlarım									
20.Öğrencilerin kendilerine saygı duymalarını konusunda onlara yardımcı olurum	4.38	42- 43.8	43	44.8	7-	7.3	-	-	

Tablo 3'e bakıldığında, ankette yer alan ve öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında yer verdikleri değer kazandırma yaklaşımlarına ilişkin görüşlerinin alındığı maddelerin aritmetik ortalamalarına en yüksek değerden en az değere doğru sırasıyla bakıldığında; öğretmenlerin 20.Maddede yer alan($X = 4.38$) kendilerine saygı duymaları konusunda yardımcı oldukları, 12.madde ($X = 4.36$) öğrencileri olumlu değerlere sahip olmaları için teşvik ettikleri, 10. Madde ($X = 4.32$) öğrencilerin olumlu değerlere sahip insanları model almalarını sağladıkları, 17. maddede yer alan ($X = 4.29$) Değerler eğitiminde öğrencilerin kendilerini diğer insanların yerine koyma (empati) becerisini kazanmalarını sağladıkları, 18. madde ($X = 4.27$) Öğrencilerin değerlerle ilgili bir problem durumunu derinlemesine inceleyip, sonuçlarını değerlendirdikten sonra hareket etmelerini sağladıkları, 5.madde($X = 4.06$) Öğrencilere, çeşitli durumlar vererek onların bu durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini kendilerinin bulmalarını sağladıkları 9.madde($X = 3.91$)Öğrencilere ahlaki çelişki içeren bir problemi çözerken kullandığım problem çözme sürecini kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntemler ve Tekniklere İlişkin Bulgular

İlköğretim Okulları 4. ve 5. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde kullanılan yöntem ve yaklaşımlara ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzde, frekans ve aritmetik ortalaması Tablo 4.'de gösterilmiştir

	X	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Çok seyrek		Hiçbir zaman	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
2.Değerlerin kazandırılmasında yaratıcı drama yöntemini kullanırım	3.73	25	26	27	28.1	30	31.3	8	8.3	2	2.1
8.Değerlerin kazandırılmasında tartışma yöntemini kullanırım	3.89	15	15.6	53	55.2	23	24	1	1	-	-
15.Öğrencilere değerlerle ilgili çeşitli problemler verip, onların olumlu değerleri benimseyecek şekilde bu problemi çözmelerini sağlarım	3.94	17	17.7	53	55.2	22	22.9	-	-	-	-
19.Öğrencilerin değerleri işbirliğine dayalı olarak çalıştıkları bir ortamda kazanmalarını sağlarım	4.22	32	33.3	50	52.1	9	9.4	1	1	-	-

Tablo 4'e bakıldığında, ankette değerlerin kazandırılmasında *yaratıcı drama* yönteminin kullanılmasına öğretmenlerin %26' si her zaman, %28.1 si sıklıkla, % 31.3'ü ara sıra, öğrencilere değerleri *tartışma* yöntemini kullanarak kazanmaları sorusuna

%15.6 her zaman, %55.2 sıklıkla, % 24 ara sıra, **problem çözme yöntemini** kullanılmasına öğretmenlerin%17.7' si her zaman, %55.2' si sıklıkla, **işbirlikli öğrenme** yaklaşımına dayalı olarak kazanmalarını sağlayan öğretmenlerin%33.3'ü her zaman, %52.1'i sıklıkla, **örnek olay** yöntemini değer eğitiminde %51 sıklıkla, %34.4 her zaman oranını da kullandıklarını, Beyin fırtınası yöntemini %43.8 sıklıkla, %36.5'i her zaman düzeyinde kullandıklarını belirtmişlerdir.

Ankette yer alan ve öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında yer verdikleri değerlerkazandırma yöntemlerine ilişkin görüşlerinin alındığı maddelerin aritmetik ortalamaları en yüksek değerden en az değere doğru sıralanışına bakıldığında öğretmenlerin değerleri kazandırmada işbirlikli öğrenme yöntemini(X: 4.22), problem çözme yöntemini (X:3.94), daha sonra tartışma (X: 3.89), Örnek olay (X: 3.80), Beyin Fırtınası(X: 3.79) en az düzeyde yaratıcı drama yöntemini (X: 3.73) kullandıkları görülmüştür.

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimde Kullanılan Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin Bulgular

İlköğretim Okulları 4. ve 5. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde kullanılan ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzde, frekans ve aritmetik ortalaması Tablo 5.'de gösterilmiştir

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimde Kullanılan Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	X	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Çok seyrek		Hiçbir zaman	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
11.Öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını onları gerçek bir yaşam problemi yüz yüze getirdikten sonra, bu probleme ilişkin görüşlerini alarak belirlerim	4.05	21-	21.9	60-	62.5	6-	6.3	5-	5.2	-	-
14.Öğrencilerin değerlerinde değişiklik olup olmadığını söz konusu değerler hakkında tartışma ortamı yaratarak belirlerim	3.75	10-	10.4	49-	51	33-	34.4	-	-	-	-
16.Öğrencilerin değerleri kazanmadıklarını onların davranışlarını gözlemleyerek anlarm	4.31	43-	44.8	38-	39.6	8-	8.3	3-	3.1	-	-

Tablo 5'de görüldüğü gibi, öğretmenler X= 4.31 (her zaman)gözlem, X= 4.05 (sıklıkla) gerçek bir olayla karşılaşıldık sonra görüşlerini alırım, X= 3.75 (sıklıkla) tartışmalarına bakarak öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını öledüklerini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Öğretmen Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

İlköğretim 4-5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde öğretmenlerin cinsiyet durumlarına göre görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin puan ortalamaları arası farklılığın t testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Öğretmen Cinsiyetlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	N	X	S	F	t	Serbestlik	P
Bayan	54	82.92	7.76	.017	-.027	89	.978
Erkek	37	82.97	8.66				

Tablo 6'da görüldüğü gibi, 91 öğretmenin 54'ü bayan, 37'i ise erkek öğretmendir. Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinde kazandırılması konusunda cinsiyete göre bayan öğretmenlerle ile erkek öğretmenler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı "t" testiyle yoklanmıştır, gözlenen .978 P değeri 89 serbestlik ve .05 manidarlık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bayan ve erkek öğretmen görüşlerinin birbirinden farklı olmadığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Öğretmenlerin Kıdemlerine İlişkin Bulgular

Araştırma grubu yapılan öğretmenlerin kıdemlerine bakıldığında, 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin sayısı 6, 6-10 yıl kıdeme sahip öğretmenler 4, 11-15 yıl olanlar 31, 16-19 yıl kıdeme sahip olanlar 7, 20 yıl üstünde kıdeme sahip olanlar 44 olarak belirlenmiştir.

İlköğretim 4-5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde öğretmenlerin mesleki kıdem durumlarına göre görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin puan ortalamaları arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Öğretmenlerin Kıdemlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Veri	Kareler	Kareler	F	P
Grupları	Toplamı	S.D.	Ortalaması	
Gruplar Arası	189.821	4	47.45	.723
Gruplar İçi	5708.907	87	65.62	.578
Toplam	5898.72	91		

Tablo 7'e göre, Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin kazandırılması konusunda öğretmenlerin kıdem değişkenine göre aralarında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre $P = .578$ bulunmuştur. Buna göre 0.05 düzeyinde öğretmenlerin kıdemlerine göre görüşleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Öğretmenlerin Mezuniyet Durumlarına İlişkin Bulgular

İlköğretim 4-5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin puan ortalamaları arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Öğretmenlerin Mezuniyet Durumu Değişkenine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Veri Grupları	Kareler Toplamı	S.D.	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	202.83	3	67.613	1.045	.377
Gruplar İçi	5695.89	88	64.726		
Toplam	5898.72	91			

Tablo 8'a göre, Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin kazandırılması konusunda öğretmenlerin mezuniyet değişkenine göre aralarında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre $P = .377$ bulunmuştur. Buna göre 0.05 düzeyinde öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre görüşleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Öğretmenlerin Kullanılan Yaklaşımlar, Yöntem- Teknikler Konusunda Bilgilerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin % 28.1'i (27) değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlar konusunda yeterli bilgi sahibi olduğunu belirtirken, %33.3 ü (32) biraz bilgiye sahip olduğunu, %34.4'ü (33) ise bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler konusunda sınıf öğretmenlerinin %25'i (25) yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtirken, %35.4'ü (34) kısmen bilgiye sahip olduğunu, %35.4'ü (34) bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin %20.6'sı (19) Sosyal Bilgiler dersinde verilen değerler eğitimi konusunda hizmetiçi eğitim kursu aldığını belirtirken, %79.4'ü (72) hizmetiçi eğitim kursuna katılmadığını belirtmiştir.

Öğretmenlere aşağıda belirtilen yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir:

*Hizmetiçi kursa katılmadıkları halde değerler eğitimi konusundaki bilgileri hangi kaynaklardan elde ettiklerini;

1.deneyimlerimle 2. kitap okuyarak 3. deneyimli öğretmenlerden bilgi edinerek ve 4.programdan bilgi edinerek şeklinde ifade etmişlerdir.

*Yukarıda belirtilen değerlerden en çok hangileri üzerinde çalışma yapıyorsunuz? (5 değer sıralamaları istenmiştir).

Öğretmenlerin %80'i 1. Sorumluluk 2. Hoşgörü 3. Dürüstlük 4. Bayrağa ve İstiklal Marşına saygı 5. Duygu ve düşüncelere saygı olarak belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler Temizlik, saygı, çevreye duyarlılık değerleri üzerinde durmuşlardır.

* Öğrenciler değerleri kazandırırken hangi etkinlikleri yapıyorsunuz?

Öğretmenlerin çoğunluğu tartışma yöntemi kullandığını belirtmiştir. (%90). Öğretmenlerin ancak %10'u örnek olay işbirlikli öğrenme, grup çalışması, hikayelerle, gezilerle, soru sorarak, sınıf dışı grup çalışmaları yaptırarak, resim çizdirerek, hikaye tamamlatarak, örnek olaylar anlatarak yaparak yaşarak öğrenmelerini sağlıyorum şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

* Öğrencilerinizin değerleri kazanıp kazanmadığını sınıf içi ve sınıf dışında belirlemek amacıyla neler yapıyorsunuz?

Öğretmenlerin %90'ı gözlem yaparak belirlediğini belirtirken, % 10'u soru sorarak öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını ölçtüklerini belirtmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim okulu 4. ve 5. Sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere verilmesi gereken değerlerden güvenilir olma, estetik, akademik dürüstlük değerlerine sıklıkla yer verdiklerini, diğer değerlere ise her zaman düzeyinde derslerinde yer verdiklerini belirtmişlerdir. Aritmetik ortalamalarına bakıldığında; yüksek aritmetik ortalamaları duygu ve düşüncelere saygılı olma ve vatanseverlik iken en düşük aritmetik ortalama estetik, akademik dürüstlük daha sonra dürüstlük değerleri olarak belirlenmiştir. İlgili araştırmalar bulguları destekler niteliktedir (Sarıcan,2006; Can,2008). Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler programında yer alan bütün değerlere önem verdikleri ancak vatanseverlik, duygu ve düşüncelere saygı, sorumluluk değerlerine daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Öğretmenler değer yaklaşımlarını uygulama konusunda; ahlaki muhakemede problem çözme sürecini ve değer analizi yaklaşımını sıklıkla kullandıklarını belirtirken, telkin, model olma ve model alma, değer açıklama her zaman kullandıklarını belirtmişlerdir. İlgili araştırmalarda da öğretmenlerin en fazla telkin ve model olma yaklaşımını daha fazla kullandıkları daha sonra değerleri açıklama yaklaşımını tercih ettikleri belirtilmektedir. İlgili araştırmalar bulguları destekler niteliktedir (Rainey,1999; Germaine,2001; Veuglers ve Kat,2003; Can,2008;

Akbaş,2004). Öğretmenler en uygun yöntem olarak model olmayı görmekte-dirler. Telkin yaklaşımını da aktarılmak istenen bilgilerin kısa sürede öğrenciye aktarılmasını sağladığını düşünmektedirler. Diğer yaklaşımlar konusunda yeterli bilgilerinin de olmadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında yer verdikleri yöntemlerine ilişkin görüşlerine bakıldığında işbirlikli öğrenme yöntemini her zaman, problem çözme, tartışma, örnek olay, beyin fırtınası ve drama etkinliğini sıklıkla uyguladıklarını belirtmişlerdir. Aritmetik ortalamaları en yüksek yöntem olarak işbirlikli öğrenme yöntemini, en az düzeyde ise yaratıcı drama yöntemini kullandıkları görülmüştür. İlgili araştırmalar bu görüşü destekler niteliktedir(Can,2008; Deveci ve Dal,2008). Öğretmenler tartışma, örnek olayı derslerde daha kolay işlediklerini belirtmektedirler.

Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşlerine bakıldığında gözlemi her zaman düzeyinde kullandıkları, öğrenci görüşlerini almak ve tartışma ile öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını anlamalarını sıklıkla kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin cinsiyet, kıdem ve mezuniyet durumlarına göre görüşleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.Öğretmenler cinsiyet, kıdem, mezuniyet değişkenine göre farklı düşünmemektedir(Sezgin, 2006).

Öğretmenlerin % 28.1'i değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlar konusunda yeterli bilgi sahibi olduğunu belirtirken, %33.3 ü biraz bilgiye sahip olduğunu, %34.4'ü ise bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Değerler eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler konusunda sınıf öğretmenlerinin %25'i yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtirken, %35.4'ü bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerinin %20.6'sı Sosyal Bilgiler dersinde verilen değerler eğitimi konusunda hizmet içi eğitim kursu aldığını belirtirken, %79.4'ü hizmet içi eğitim kursuna katılmadığını belirtmiştir. Görüldüğü gibi öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu değerler eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir (Tokdemir,2007).

Hizmetiçi kursa katılmadıkları halde değerler eğitimi konusundaki bilgileri hangi kaynaklardan elde ettiklerini; 1.deneyimlerimle 2. kitap okuyarak 3. deneyimli öğretmenlerden bilgi edinerek ve 4.programdan bilgi edinerek şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenler; Sorumluluk, Hoşgörü, Dürüstlük, Bayrağa ve İstiklal Marşına saygı, Duygu ve düşüncelere saygı olma değerleri üzerinde daha çok çalışma yaptıklarını belirtmişlerdir. İlgili araştırmalarda bulguyu destekler niteliktedir. İlgili araştırmalar bulguları destekler niteliktedir(Whitney,1986;Tepecik ,2008;Can,2008).

Öğretmenler sınıf içi ve sınıf dışında değerler eğitiminde etkinlik olarak her zaman tartışma yöntemi kullandığını belirtmiştir. Ayrıca örnek olaylar anlatarak, grup çalışması, hikayelerle, gezilerle, soru sorarak, sınıf dışı grup çalışmaları yaptırarak, resim çizdirerek, hikaye tamamlatarak şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerinizin değerleri kazanıp kazanmadığını sınıf içi ve sınıf dışında gözlem yaparak belirlediklerini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde uygulanması gereken yaklaşımlar ve yöntemler konusunda öğretmenlere hizmetiçi eğitim kursları verilmelidir.

Değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlar özellikle ahlaki muhakeme, değer analizi yaklaşımlarının öğretmenlere uygulama örnekleri ile bilgilendirilmelidir. Değerler eğitiminde kullanılan yöntemler özellikle drama, problem çözme, sınıf dışı gezilerine yer verilmesi gerektiği ve değerler eğitiminde uygulanması gereken etkinlik örnekleri konusunda öğretmenler bilgilendirilmelidir. Öğretmenler değerler eğitimi uygulamalarında öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını anlamak için aile, akran ve diğer öğretmenlerle görüşmelere daha çok yer vermelidir.

KAYNAKÇA

- AKBAŞ, O.(2008). Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi. *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*.(Ed: Bayram Tay- Adem Öcal). Ankara: Pegem Yayınları.
- AKBAŞ, O. (2009). İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler:2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma.. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi* , Mayıs Cilt:17 No:2, 403-414
- AKBABA, S. (2008). *Ahlak ve Gelişim. Eğitim Psikolojisi*.(Editörler:Yaşar Özbay- Serdar Erkan).. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- AKBAŞ, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.(Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- CAN, Ö. (2008). *Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış. (Yüksek Lisans Tezi) .
- DEVECİ,H. VE DAL, S. (2008) Primary School Teachers' opinions On The Efficacy Of Social Studies Pogram in Value Gain. *Humanity&Social Sciensec Journal*,3(1), 1-11.
- DOĞANAY, A. (2006). Değerler Eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi:Yapılandırmacı Yaklaşım*. Ankara: Pegem A.
- DOĞANAY, A.(2009). Değerler Öğretimi.*Sosyal Bilgiler Öğretimi*.(Ed:Cemil Öztürk).Ankara: Pegem Yayıncılık .
- ERDEN, M.(Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- GERMAİNE,R.W.(2001).*Values Education Influence On Elementary Students' Selfesteem* (Doktora Tezi, University of San Diego). ProQuest Dissertations and Thesis, AAT 9638945.

- HALSTEAD, J.M. MONİCA, T. J. (2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research. *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-175.
- İŐCAN, C. D. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.(Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- KİRSCHENBAUM, H. (1995). *100 Ways to Enhance Values and Morality in Schools and Youthsettings*. Boston: Allynand Bacon.
- KİRSCHENBAUM, H. (1995). *Enhance Valuesand Morality in Schools andYouth Settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- LEMİNG, J. S. (2007). TeachingValues in SocialStudiesEducation, Past Practicesand Current Trends. ([Http://www.uensd.org/USOE_pages/Char_ed/fedproj/utah/hist/teaching.htm](http://www.uensd.org/USOE_pages/Char_ed/fedproj/utah/hist/teaching.htm))
- MEB.(2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4-5 Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara
- MEB. (2011) .Değerler Eğitimi Yönergesi. Eylül 2011. (mebk12.meb.gov.tr.)
- MİKULICS, M. P.(1998). A SystematicClassification of Approaches inValues/Ethics/Moral/ CharacterEducation. PhDThesis. United States International University.
- ÖZTÜRK, C., DİLEK, D.(2002). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- RAİNEY,T.R.(1999). *Perceptions From a Select Sample of Rural, East- Central Illinois, High School Social StudiesTeachers On Their Role As Value Educators*. (Doktora Tezi, University of Illinois) ProQuest Dissertationsand Thesis, AAT 9953117.
- RYAN, K. BOHLİN, K. (1999). *Building Character in Schools*. California: Jossey-Bassİnc.
- SARICAN, E.(2006). *1998 İle 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Vatandaşlık Değerleri Açısından Karşılaştırılması*. Marmara Üniversitesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- SELÇUK, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Basım Yayın.
- SEZGİN, F. (2006). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel ve Örgütsel Değerlerinin Uyumunu*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.(Yayımlanmamıő Doktora Tezi).
- SIMON, S. B., HOWE, L.W. ve KIRSCHENBAUM, H.(1978). *Values Clarification: a Handbook of Practical Strategies for Teachersand Students*. Newyork: A&W Publishers.
- SİMON, S. B. LELAND, W. H. KISCHEBOUM, H. (1972). *Values Clarification, A Handbook of Practical Strategies for Teachersand Students*. New York: Hart Publishing Companyİnc.

- TEPECİK, B. (2008). *Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- TOKDEMİR,M.A.(2007).*Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Üzerine Görüşleri*. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Trabzon.Yayınlanmamış. (Yüksek Lisans Tezi).
- VARIŞ, Fatma.(1998). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları .
- ULUSOY, K.ve TAY, B. (2011). Sosyal Bilgilerde Değerler Eğitimi. *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar II* (Editör: RefikTuran,Ali Murat Sünbül Hakan Akdağ) Ankara: Pegem Akademi.
- VEUGELERS,W., KAT, E.(2003). *Moral Task of Teacher According to Students, Parentsand Teachers*. Educational Reseachand Evaluation.9(1),75-91.
- YEL, S., ALADAĞ, S.(2009).Sosyal Bilgilerde Değerler Öğretimi. (Editör: Mustafa Safran). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.